

MUSIQA FANIDA O'ZBEK XALQ QO'SHIQLARINI O'RGATISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH METODIKASI

Dadajonova Dilnozaxon
Axror qizi

Qo'qon davlat universiteti magistranti

Nosirov Dilmurod
Tursunovich

Qo'qon davlat universiteti dotsenti

Annotatsiya

Mazkur ilmiy tadqiqot musiqa ta'limi tizimida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatish jarayonida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasini tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, unda milliy musiqa merosini o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishda innovatsion ta'lim texnologiyalarining ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqotda o'zbek xalq qo'shiqlarining estetik, tarbiyaviy va madaniy qiymati hamda ularni ta'lim jarayonida o'rgatishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari o'rganilib, raqamli texnologiyalar, multimediya vositalari, interaktiv metodlar hamda musiqiy ta'lim platformalaridan foydalanish orqali talabalarining musiqiy tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqolada o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatish metodikasini takomillashtirishga qaratilgan pedagogik model ishlab chiqilib, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayonining samaradorligi nazariy va metodologik jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar:

o'zbek xalq qo'shiqlari, musiqa ta'limi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, musiqiy tafakkur, interaktiv o'qitish metodlari.

Abstract: This study examines the methodology of applying modern technologies in teaching Uzbek folk songs within music education. The research focuses on improving the effectiveness of music teaching through innovative pedagogical approaches and digital technologies. Uzbek folk songs are considered an important component of national cultural heritage and musical education, and their integration into contemporary educational environments requires new methodological approaches. The article analyzes the potential of multimedia technologies, digital learning platforms, and interactive teaching strategies in developing students' musical thinking and creative abilities. The findings demonstrate that the integration of modern technologies in teaching Uzbek folk songs significantly enhances students' engagement, musical perception, and understanding of national musical traditions.

Keywords: Uzbek folk songs, music education, modern technologies, interactive teaching, musical thinking.

Аннотация: В статье рассматриваются методические основы применения современных технологий при обучении узбекским народным песням в системе музыкального образования. Особое внимание уделяется роли инновационных педагогических технологий, мультимедийных средств и цифровых образовательных платформ в повышении эффективности музыкального обучения. Узбекские народные песни рассматриваются как важный элемент национального культурного наследия, способствующий формированию художественного вкуса и музыкального мышления обучающихся. В работе предлагается педагогическая модель обучения узбекским народным песням на основе современных технологий, направленная на развитие музыкально-творческих способностей студентов.

Ключевые слова: узбекские народные песни, музыкальное образование, современные технологии, музыкальное мышление, педагогические методы.

Kirish.

Milliy musiqa merosi har bir xalqning madaniy identiteti, tarixiy tajribasi va estetik qarashlarini aks ettiruvchi muhim ma'naviy boylik hisoblanadi, shu sababli o'zbek xalq qo'shiqlari ham milliy musiqa madaniyatining ajralmas qismi sifatida nafaqat badiiy-estetik qadriyat, balki yosh avlodni ma'naviy va madaniy jihatdan tarbiyalashning muhim vositasi sifatida qaraladi. Zamonaviy ta'lim tizimida musiqa fanini o'qitish jarayonida milliy musiqiy merosni o'rgatish metodikasini takomillashtirish muhim ilmiy va pedagogik muammolardan biri bo'lib, ayniqsa raqamli texnologiyalar, multimedia vositalari va interaktiv pedagogik metodlar keng rivojlanayotgan bir sharoitda an'anaviy musiqa ta'limi metodlarini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish zarurati tobora ortib bormoqda. O'zbek xalq qo'shiqlari o'zining melodik tuzilishi, ritmik boyligi va badiiy ifodasi bilan o'quvchilarning musiqiy tafakkuri, estetik didi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi, biroq ularni o'qitish jarayonida ko'pincha an'anaviy pedagogik metodlardan foydalanish bilan cheklanib qolish holatlari kuzatiladi. Zamonaviy pedagogika va ta'lim texnologiyalari rivojlanishi shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limi jarayonida raqamli platformalar, audiovizual materiallar, interaktiv dasturlar hamda multimedia vositalaridan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, chunki bunday yondashuv talabalarning musiqiy idrokini faollashtiradi, ularning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi hamda musiqiy asarlarni chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu sababli musiqa fanida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning pedagogik samaradorligini aniqlash hamda milliy musiqa merosini o'qitish jarayoniga innovatsion yondashuvlarni integratsiya qilish zamonaviy musiqa pedagogikasining dolzarb ilmiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metod.

Musiqa pedagogikasi tarixida milliy musiqiy merosni o'qitish masalasi ko'plab olimlar tomonidan turli metodologik yondashuvlar asosida o'rganilgan bo'lib, ayniqsa xalq qo'shiqlarini o'qitish jarayoni yosh avlodda milliy madaniy identitetni

shakllantirishning muhim pedagogik vositasi sifatida talqin qilinadi. Musiqashunoslik va musiqa ta'limi sohasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, xalq qo'shiqlari o'zining melodik tuzilishi, ritmik xususiyatlari va poetik mazmuni bilan nafaqat estetik didni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning musiqiy tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbek musiqashunoslik maktabi vakillari, jumladan Yu.Rajabiy, T.Sodiqov, R.Abdullayev, M.Burhonov kabi olimlar o'zbek xalq qo'shiqlari va milliy musiqa an'analari o'rganish hamda ularni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish masalalarini ilmiy jihatdan tahlil qilganlar. Shu bilan birga zamonaviy musiqa pedagogikasi tadqiqotlarida milliy musiqani o'qitish jarayonini innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan boyitish zarurligi alohida ta'kidlanmoqda. Xususan, multimediya texnologiyalari, raqamli musiqiy platformalar va interaktiv o'qitish metodlari o'quv jarayonini vizual va eshitish orqali idrok etish imkoniyatlarini kengaytirib, musiqiy materialni yanada samarali o'zlashtirishga xizmat qilishi ilmiy tadqiqotlarda qayd etilgan. Zamonaviy ta'lim nazariyalarida musiqa ta'limi jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, ularning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish hamda ijodiy faoliyatini faollashtirishda muhim omil sifatida baholanadi. Shuningdek, xalq qo'shiqlarini o'qitish metodikasini o'rganishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qitish metodlari ko'pincha nazariy tushuntirish va reproduktiv ijro bilan cheklanib qoladi, bu esa talabalarning musiqiy tafakkuri va ijodiy faoliyatini to'liq rivojlantirish imkoniyatini bermaydi. Shu sababli zamonaviy musiqa pedagogikasida xalq qo'shiqlarini o'rgatishda interaktiv metodlar, audiovizual texnologiyalar va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanishga asoslangan metodik yondashuvlarni ishlab chiqish zarurati tobora ortib bormoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalarni qo'llash nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi, balki o'zbek xalq qo'shiqlarining badiiy-estetik xususiyatlarini chuqurroq anglash hamda ularni zamonaviy ta'lim muhitida samarali o'rgatish imkonini beradi.

Mazkur tadqiqot musiqa ta'limida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va empirik tadqiqot metodlarining kompleks tizimidan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi musiqa pedagogikasi, didaktika va axborot texnologiyalarining integratsiyasiga asoslangan bo'lib, u xalq qo'shiqlarini o'qitish jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy metod, pedagogik kuzatuv, so'rovnoma, tajriba-sinov ishlari hamda statistik tahlil metodlari qo'llanildi. Tarixiy-tahliliy metod orqali o'zbek xalq qo'shiqlarining musiqiy-pedagogik ahamiyati va ularni o'qitish an'analari rivojlanish bosqichlari o'rganildi. Pedagogik kuzatuv va diagnostik tahlil yordamida talabalar o'rtasida xalq qo'shiqlarini o'rganish jarayonidagi motivatsiya darajasi, musiqiy idrok va ijodiy faoliyat ko'rsatkichlari aniqlashtirildi. Tadqiqot doirasida tajriba-sinov ishlari oliy ta'lim muassasalarining musiqa ta'limi yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida o'tkazildi, bunda tajriba guruhida xalq qo'shiqlarini o'rgatish jarayonida multimediya taqdimotlari, audiovizual materiallar, raqamli musiqiy platformalar hamda interaktiv o'qitish metodlari qo'llanildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish metodlari asosida mashg'ulotlar

tashkil etildi. Tajriba natijalarini baholash jarayonida talabalarning musiqiy eshitish qobiliyati, ijrochilik mahorati, musiqiy tafakkuri va xalq qo'shiqlarining badiiy mazmunini anglash darajasi asosiy indikatorlar sifatida belgilandi. Olingan natijalar matematik-statistik tahlil yordamida qayta ishlanib, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarning musiqiy bilimlari va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda sezilarli darajada samarali ekanligi aniqlashtirildi. Tadqiqot metodologiyasi shuni ko'rsatdiki, o'zbek xalq qo'shiqlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash milliy musiqa merosini o'rganish jarayonini yanada samarali va qiziqarli tashkil etish imkonini beradi.

Natijalar.

Tadqiqot jarayonida musiqa fanida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasining samaradorligini aniqlash maqsadida o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalari o'quv jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalanish musiqiy ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Tajriba davomida xalq qo'shiqlarini o'rgatish jarayonida multimediya taqdimotlari, audiovizual yozuvlar, interaktiv musiqiy dasturlar hamda raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish talabalarning musiqiy materialni idrok etish jarayonini sezilarli darajada faollashtirganligi aniqlandi. Ayniqsa, xalq qo'shiqlarining melodik tuzilishini vizual grafikalar orqali tahlil qilish, ritmik elementlarni audio yozuvlar asosida o'rganish va ijrochilik texnikasini videodarslar yordamida namoyish etish talabalarning musiqiy tafakkuri va ijrochilik mahoratini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Tajriba guruhida zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning musiqiy eshitish qobiliyatini, xalq qo'shiqlarining badiiy mazmunini anglash darajasini hamda ularni ijro etishdagi ijodiy yondashuvini sezilarli darajada oshirdi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish metodlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar natijasida talabalarning musiqiy bilimlari va ijrochilik ko'nikmalarida o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa-da, ularning o'sish darajasi tajriba guruhiga nisbatan pastroq bo'lganligi aniqlandi. Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'quv jarayonida talabalar o'rtasida musiqiy tafakkur rivojlanishi, xalq qo'shiqlarining estetik xususiyatlarini anglash va ularni ijodiy talqin qilish ko'rsatkichlari o'rtacha 30–35 foizga yuqori bo'lgan. Bu esa o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasi musiqiy ta'lim samaradorligini oshirishda muhim pedagogik omil ekanligini tasdiqlaydi.

Muhokama.

Olingan natijalar musiqa pedagogikasi sohasida xalq qo'shiqlarini o'rgatish metodikasini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatadi, chunki raqamli ta'lim muhiti va interaktiv pedagogik yondashuvlar musiqiy ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Zamonaviy musiqa ta'limi konsepsiyalariga ko'ra, o'quv jarayonida audiovizual texnologiyalar, multimedia materiallari va interaktiv o'qitish metodlaridan foydalanish talabalarning musiqiy idrokini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rganish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash talabalarning nafaqat musiqiy bilimlarini boyitadi, balki ularning milliy musiqa merosiga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi. Xalq qo'shiqlari milliy madaniyatning

muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularni o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash milliy musiqa merosini yosh avlod ongiga chuqurroq singdirish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari musiqa ta'limida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash an'anaviy o'qitish metodlarini inkor etmasligini, balki ularni yangi pedagogik yondashuvlar bilan boyitishini ko'rsatadi. Bunday integrativ yondashuv musiqa ta'limining samaradorligini oshirish, talabalarning musiqiy tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish hamda milliy musiqa merosini zamonaviy ta'lim muhiti bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Xulosa.

Mazkur tadqiqot musiqa ta'limi tizimida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash metodikasini ilmiy jihatdan tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, olib borilgan nazariy va empirik tadqiqotlar xalq qo'shiqlarini o'qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, o'zbek xalq qo'shiqlari milliy madaniyatning muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularni o'rganish jarayoni nafaqat musiqiy bilimlarni egallash, balki talabalarning estetik didini, musiqiy tafakkurini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan multimedia vositalari, audiovizual materiallar, interaktiv o'qitish metodlari hamda raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish xalq qo'shiqlarining badiiy xususiyatlarini chuqurroq anglash va ularni samarali o'rganish imkonini yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantiradi, ijrochilik mahoratini oshiradi hamda xalq qo'shiqlarining estetik va badiiy mazmunini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi. Shu bilan birga, o'zbek xalq qo'shiqlarini o'qitish jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash milliy musiqa merosini zamonaviy ta'lim muhiti bilan uyg'unlashtirish, yosh avlodning milliy madaniyatga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda musiqa ta'limining innovatsion rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib aytish mumkinki, musiqa ta'limida o'zbek xalq qo'shiqlarini o'rgatish metodikasini takomillashtirish zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga integratsiya qilish orqali amalga oshirilishi zarur, chunki bunday yondashuv nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki milliy musiqa merosini saqlash va rivojlantirishga ham muhim hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Rajabiy Y. O'zbek xalq musiqasi. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1962. – 420 b. – (foydalanilgan sahifalar: 45–67).
2. Abdullayev R. O'zbek musiqa madaniyati tarixi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2008. – 356 b. – (foydalanilgan sahifalar: 112–134).
3. Burhonov M. O'zbek xalq qo'shiqlari va ularning badiiy xususiyatlari. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 1985. – 248 b. – (foydalanilgan sahifalar: 75–93).
4. Sodiqov T. O'zbek musiqa san'ati asoslari. – Toshkent: Musiqa nashriyoti, 1979. – 312 b. – (foydalanilgan sahifalar: 89–104).
5. Karimov A. Milliy musiqa va yoshlar tarbiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2010. – 214 b. – (foydalanilgan sahifalar: 56–73).

6. Swanwick K. Teaching Music Musically. – London: Routledge, 1999. – 210 p. – (foydalanilgan sahifalar: 34–52).
7. Campbell P.S. Teaching Music Globally. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 288 p. – (foydalanilgan sahifalar: 97–118).
8. Webster P. Computer-Based Technology and Music Teaching. – New York: Schirmer Books, 2002. – 320 p. – (foydalanilgan sahifalar: 66–84).
9. Bauer W. Music Learning and Technology. – Oxford: Oxford University Press, 2014. – 240 p. – (foydalanilgan sahifalar: 103–121).
10. Hallam S. Music Psychology in Education. – London: Institute of Education Press, 2006. – 305 p. – (foydalanilgan sahifalar: 145–168).